

BORIS MAŠIĆ

Nedavno je u Puli održano Međunarodno arheološko savjetovanje naslovljeno »Voda kao izvor života«. Bio je to poticaj mnogim hrvatskim i inozemnim arheolozima da se u svom ovogodišnjem radu osvrnu na pitanje vrednovanja vodenih rezerva kroz povijest. Svaka izgradnja ljudskog naselja uvijek je bila uvjetovana s najmanje dva čimbenika: blizinom vode i sigurnošću lokacije. Težnja za akumuliranjem vode i njezinim čuvanjem, kako se moglo zaključiti iz svih izlaganja, konstanta je koja ljudsku populaciju prati od prapovijesti do danas, a deponiranje i korištenje vode u svakom trenutku, bez obzira na klimatske prilike jedno je od najznačajnijih civilizacijskih doseg.

Burg otet šumi

Potaknut temom savjetovanja, poviješću, ali i sadašnjošću hrvatskog glavnog grada, izložio sam rad »Zdenac kao zatvoreni nalaz«, a povod za promišljanjem takve vrste arheološkog nalaza bio je medvedgradski zdenac, istražen u svibnju ove godine. Tada je gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić posjetio i službeno otvorio arheološke istražne radove na Medvedgradu čime ga je, prema vlastitim riječima, predao iz ruku politike u ruke stručnjaka.

Muzej grada Zagreba započeo je arheološke istražne radove na medvedgradskoj vodospremi nakon konzultacija s prof. Dragom Miletićem, dugogodišnjim djelatnikom Hrvatskog restauratorskog zavoda i osobom najzaslužnijom za očuvanje i prezentaciju medvedgradskog spomeničkog kompleksa, koji je 1979. godine započeo istražne radove na Med-

ŠTO ZNAČI OTKRIĆE NOVOG – STAROG MEDVEDGRADSKOG ZDENCA? Zdenac iz razdoblja dok su Medvedgrad posjedovali hrvatski velikaši

vedgradu, te zidine burga oteo šumi i spriječio njihovo daljnje urušavanje. Tim su radovima, prvi put nakon desetljeća i desetljeća apela za očuvanjem našeg najreprezentativnijeg burga, od prvih upozorenja Gjure Szaboa u »Savremeniku« iz 1914. godine.

Radovi su kontinuirano izvođeni sve do ratnih zbivanja 1991. godine. Od tada pa sve do nedavno, ovaj srednjovjekovni plemićki grad nastao polovinom 13. st. kao dio limesa koji je trebao zaustaviti eventualnu novu provalu Tatara, nije silazio sa stranica našega dnevnog i tjednog tiska predstavljajući izvor političkih i finansijskih afera. Možda će ova istraživanja biti prijelomnica nakon koje će Medvedgrad postati mjesto sučeljavanja novih dostignuća konzervatorske, restauratorske i muzeološke struke.

Takvom promišljanju buduće valorizacije burga nesumnjivo pridonose i Zaključci Gradskog poglavarstva Grada Zagreba od 11. siječnja 2001. godine, te ideje s javne rasprave, koju je organizirao Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode pod nazivom Revitalizacija plemićkog srednjovjekovnog grada, koje predviđaju da Medvedgrad dobije isključivo muzeološki i izletnički karakter.

Nalaza kao u priči

Arheolozi su u njemu pronašli 23 cijele ili gotovo cijele keramičke posude, a prevladava

Svi ti nalazi u zdenac upali, najvjerojatnije, prilikom potresa 15. rujna 1590. godine. Posljednji vlasnici Medvedgrada utvrdu su napustili još 1571. godine, ali život u burgu prestaje tek nakon potresa

stolno posuđe: vrčevi s jednom ručkom i omanji lonci za grabljenje vode. Pronađeni su i dijelovi drvene zdjele s izljevom, zatim bakreni kotlić za kojeg je vidljivo kako je tri puta popravljao još u vrijeme dok je bio u funkciji, te dva noža od kojih je na jednom sačuvana drvena drška okovana tankim zlatnim limom.

Svi ti nalazi pripadaju vremenu 16. stoljeća izuzev kamenih dijelova arhitekture koji su u zdenac upali, najvjerojatnije, prilikom potresa 15. rujna 1590. godine. Premda su posljednji vlasnici Medvedgrada utvrdu napustili još 1571. godine, život u burgu prestaje tek nakon po-

tresu. Taj je podatak temelj određivanja gornje vremenske razdjelnice funkcioniranja grada, odnosno navedena grada ne može se smatrati mlađom od toga datuma.

Među kamenim materijalom izvađeno je i nekoliko klesanaca koji su nekada pripadali samom kruništu zdenca. Bio je to povod arheolozima i konzervatorima Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode da počnu promišljati njegov izvorni izgled. Dno zdenca, popločano ciglom, arheolozi su pronašli na sedam metara dubine.

Time je bio utvrđen njegov izvorni izgled i dobiveni svi poda-

ci za rekonstrukciju zdenca: bio je građen po principu ukopne jame dubine oko devet metara s vanjskim filterom od tucanika i unutarnjim vijencem promjera 80 cm sastavljenim od klesanaca. Krunište su činili pažljivije klesarski obrađeni klesanci, lučnog oblika, postavljeni u tri reda. Na temelju ovih podataka arhitekt Željko Kovačić izradio je detaljan projekt rekonstrukcije zdenca, a Gradsko poglavarstvo Grada Zagreba osiguralo je sredstva za njegovu rekonstrukciju.

Nedavno završeni restauratorsko-konzervatorski radovi, započeti ove jeseni, predočili su posjetiteljima Medvedgrada izvorni izgled zdenca iz razdoblja dok su Medvedgrad posjedovali hrvatski velikaši. Voda koja je arheolozima ponekad predstavljala nepremostivu prepreku u istraživanju zdenca, danas je svojevrsna atrakcija onima koji obilaze burg.

Korist za struku

Nemalu korist od ovih istraživanja imat će i arheološka struka. Naime, nalazi pronađeni u zdenca pripadaju razdoblju za koje arheolozi, barem kod nas, sve do nedavno nisu pokazivali preveliki interes jer je riječ o području kojim se bave etnolozi, povjesničari i povjesničari umjetnosti. Međutim u susretu s takvim, uporabnim i nereprezentativnim nalazima otkrivenim arheološkim metodama istraživanja, ostaju nijeme i etnologija i povijest umjetnosti.

Njih, najčešće, determinira tek uporedba sa stranim materijalom ili stratigrafska situacija na terenu.

Upravo stoga materijal pronađen u medvedgradskom zdencau može biti polazište za daljnji istraživački rad stručnjacima za koje pojam medievallistike postaje neadekvatan i preuzak. Tako sljedeći zadatak i izazov arheologije jest izrada tipologije pokretnog arheološkog materijala ovoga razdoblja. Upravo arheološke metode (temeljene na terenskom istraživačkom radu) jedine omogućuju sigurno uporište za realizaciju toga zadatka. Na to arheologe prisiljavaju i zahtjevi muzeološke struke. Zadirući u povijest svakodnevnog života čovjeka – za koju postoji malen broj materijalnih svjedočanstava – muzeologija sve više zahtijeva i traži arheološke nalaze, pomoću kojih doprinosi poimanju autentičnosti određenog vremena. Za takav zadatak od nesumnjivog značenja bit će upravo zatvoreni arheološki nalazi, kao što je medvedgradski zdenac, determinirani barem jednom kronološkom odrednicom pa bila ona i nesretni potres koji je srušio najreprezentativniji plemićki grad sjeverne Hrvatske.

Mašić, Boris. Zdenac iz razdoblja dok su Medvedgrad posjedovali hrvatski velikaši. // Vjesnik, 17. veljače 2002., str. 18.